

CZU: 373.21.035

[https://doi.org/10.59295/sum5\(165\)2023_32](https://doi.org/10.59295/sum5(165)2023_32)

DIRECȚII ALE EDUCAȚIEI AXIOLOGICE LA PREȘCOLARI

*Ionela MEIROȘU**Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

Articolul prezintă un sistem de idei teoretice care au stat la baza conceptualizării unor direcții ale educației axiologice la preșcolari necesare pentru valorificarea în mediul educațional a valorilor – scopuri, a valorilor – mijloace și a valorilor – criterii de evaluare prin valorificare eficace a dimensiunilor parteneriatului educațional. Conținutul articolului prezintă condițiile pedagogice care asigură educația axiologică, deoarece spre deosebire de educația prin și pentru valori în învățământul general, la preșcolari nu poate fi abordată problema valorizării imediate a referențialului axiologic. Proiectarea etapelor de realizare a unui parteneriat educațional pe dimensiunea educației axiologice aduce clarificări esențiale la nivelul proiectării obiectivelor, a conținuturilor și a strategiilor adecvate pentru atingerea valorilor-scopuri. Educatorii sunt deschiși pentru colaborare în sensul autodezvoltării profesionale continue pentru abordarea competență a demersului educațional în învățământul preșcolar. Interpretarea raportului valoare-educație, valoare-atitudine, valoare-mijloc dintr-o perspectivă preponderent socioculturală, permit interpretarea valorilor ca fapte sociale. Oportunitatea conjugării eforturilor în cadrul parteneriatului educațional pentru formarea orientărilor valorice rezultă din conținutul documentelor de politici ale educației (Codul educației), a documentelor curriculare, impuse de provocările lumii contemporane.

Cuvinte-cheie: *preșcolari, educație axiologică, orientări valorice, referențial axiologic.*

A POSSIBLE MODEL OF AXIOLOGICAL EDUCATION FOR PRESCHOOLERS

This article presents a system of theoretical ideas that formed the basis of the conceptualization of the directions of axiological education for preschoolers necessary for the valorization, in the educational environment, of the values as goals, values as means and values as evaluation criteria through effective valorization of the educational partnership dimensions. The content of the article highlights the pedagogical conditions that ensure axiological education because, unlike the education through and for values in general education, the problem of immediate valorization of the axiological referential cannot be addressed in preschoolers. Designing the stages of achieving an educational partnership on the dimension of axiological education, leads to essential clarifications at the level of designing objectives, contents and appropriate strategies to achieve the values as goals. Educators are open to collaboration in the sense of continuous professional self-development for a competent approach of preschool education. The interpretation of the rapport value - education, value -attitude, and value - mean from a predominantly sociocultural perspective, allows the interpretation of values as social facts. The opportunity to combine efforts within the educational partnership for the formation of value orientations results from the content of education policy documents (Education Code), from the content of curriculum documents, imposed by the challenges of the contemporary world.

Keywords: *preschoolers, axiological education, value orientations, axiological referential.*

Introducere

Actualitatea abordării problemei rezultă din sensul pozitiv al educației, important fiind faptul că aceasta trebuie realizată de către toate instituțiile sociale cu rol educativ în baza unui sistem complex de valori, la fiecare vârstă predominând anumite tipuri de valori [11]. Interpretarea raportului dintre educație și valori de către O. Reboul a permis identificarea a trei categorii: valori care pot fi considerate scopuri ale educației (valori – scop); valori indispensabile educației (valori – mijloc); valori considerate în educație drept criterii de evaluare (valori – criteriu) [12]. Problema formării orientărilor valorice constituie una din cele mai importante și actuale aspecte ale vieții individului și societății.

Cadrul conceptual de educație axiologică la preșcolari

Educația axiologică este un demers, de care trebuie să se conducă proiectanții educației, fiind stipulate valorile fundamentale (adevărul, binele, frumosul, sacrul, dreptatea, libertatea), necesare în proiectarea curriculară a conținuturilor educației” [2]. „Scopul educației axiologice tradiționale în cadrul familiei și a

instituțiilor de învățământ constă în formarea conștiinței, a convingerilor și a comportamentelor morale, ce asigură interiorizarea valorilor cultural-spirituale ale poporului, a principiilor libertății, dreptății, binelui, sacralului, sincerității, crearea valorilor moral-spirituale pentru societate, ocrotirea naturii etc” [15]. Menționăm faptul, că în educația axiologică a preșcolarilor nu poate fi abordată problema valorizării imediate a referențialului axiologic. În acest context, T. Sârbu menționează, că există trei niveluri de interiorizare a valorilor [13]:

- *nivelul acceptării valorii* – care presupune doar *acceptarea afectivă*, dar fără a fi prezentă convingerea. Valoarea acceptată afectiv va fi interiorizată sau nu, în funcție de influențele educative ulterioare;
- *nivelul preferinței pentru o anumită valoare* – presupune selecția unor valori dintr-o multitudine existentă și apariția dorinței de acceptare și interiorizare, acestea fiind denumite valori personale;
- *nivelul participării/ angajării* – implică un grad mare de certitudine, ceea ce favorizează interiorizarea valorilor care are drept continuare încercarea propagării acestora. În educație un rol deosebit îl are convingerea și modelul, ca factori externi de cultivare a individului și rezultatul acestora, comportamentul, ce trebuie axat pe promovarea valorilor.

Este cunoscut faptul că orientarea axiologică își are începuturile în familie. În acest context, Albu E. definește familia ca fiind „purtător de substanță educogenă primară” [1, p. 46], adică de valori ce vor fi interiorizate de la cea mai fragedă vârstă [4]. Realitatea actuală evidențiază tot mai des exemple ce ilustrează insuficiența unei baze valorice a preșcolarilor atât în viața socială, cât și în aria familiei. Tânăra generație trăiește într-o perioadă de poluare valorică. Este cunoscut faptul că orientarea axiologică stă la baza modelării personalității și își are începuturile în primii ani ai vieții, în cei *șapte ani de acasă*. Anume familia, părinții sunt cei care, pas cu pas, *ghidează* copiii spre formarea personalității integre. Permanentele schimbări la nivel de societate cauzează confuzie axiologică și în rândurile adulților, căci *nu avem un sistem de valori ale educației bine definit și stabilit pe toate dimensiunile acesteia și niște coordonate valorice clare, care să direcționeze procesul educațional în integralitatea sa* [6, p. 3].

În proiectarea unui Model al educației axiologice la preșcolari am luat în considerație specificul parteneriatului educațional care poate fi apreciat ca fiind de succes, adică funcțional, dacă corespunde următoarelor criterii: identificarea intereselor comune ale partenerilor (grădiniță-familie-comunitate), parteneriatul se bazează pe implicare necondiționată și permanentă, conform responsabilităților asumate, se fondează pe comunicarea deschisă între parteneri, asigură derularea transparentă a activităților vizate, asumarea deciziilor parteneriatului prin consens [4].

Principalele condiții pedagogice care eficientizează partenereatul în educația axiologică sunt: consecvența implicării părinților; axarea pe interacțiunea părinți – copii ca o comportare interpersonală optimă și pozitivă bidirecțională și nu unidirecțională cum se consideră tradițional; comunicarea afectivă; soluționarea constructivă a conflictelor; valorificarea resurselor personale ale acestuia și încurajarea împlinirii de sine, în îmbinare cu modelul pozitiv al părinților; aprecierile obiective valorice ale acestora cu privire la faptele și conduita copilului. Autoarea L. Cuznețov specifică *dimensiunile parteneriatului educațional: părinții – familiile primesc sprijin pentru a crea medii familiare optime pentru educarea copiilor; luarea deciziilor – părinții, prin reprezentanți, participă la luarea deciziilor prin consilii/comitete organizate la nivelul școlii; comunicarea – stabilirea unui canal de comunicare cu două sensuri privind progresul copiilor; voluntariatul – participarea, ca voluntari, a părinților la diverse activități de educație, în școală și în afara ei; studiul la domiciliu – abilitarea părinților pentru a le acorda suport copiilor la extinderea învățării după orele de curs; colaborarea cu comunitatea – identificarea tuturor instituțiilor/ organizațiilor resursă din comunitate care pot întări/diversifica învățarea și vor îmbunătăți experiențele de viață ale elevilor* [7]. Una dintre condițiile parteneriatului de succes este respectarea *etapelor de realizare a parteneriatului educațional*:

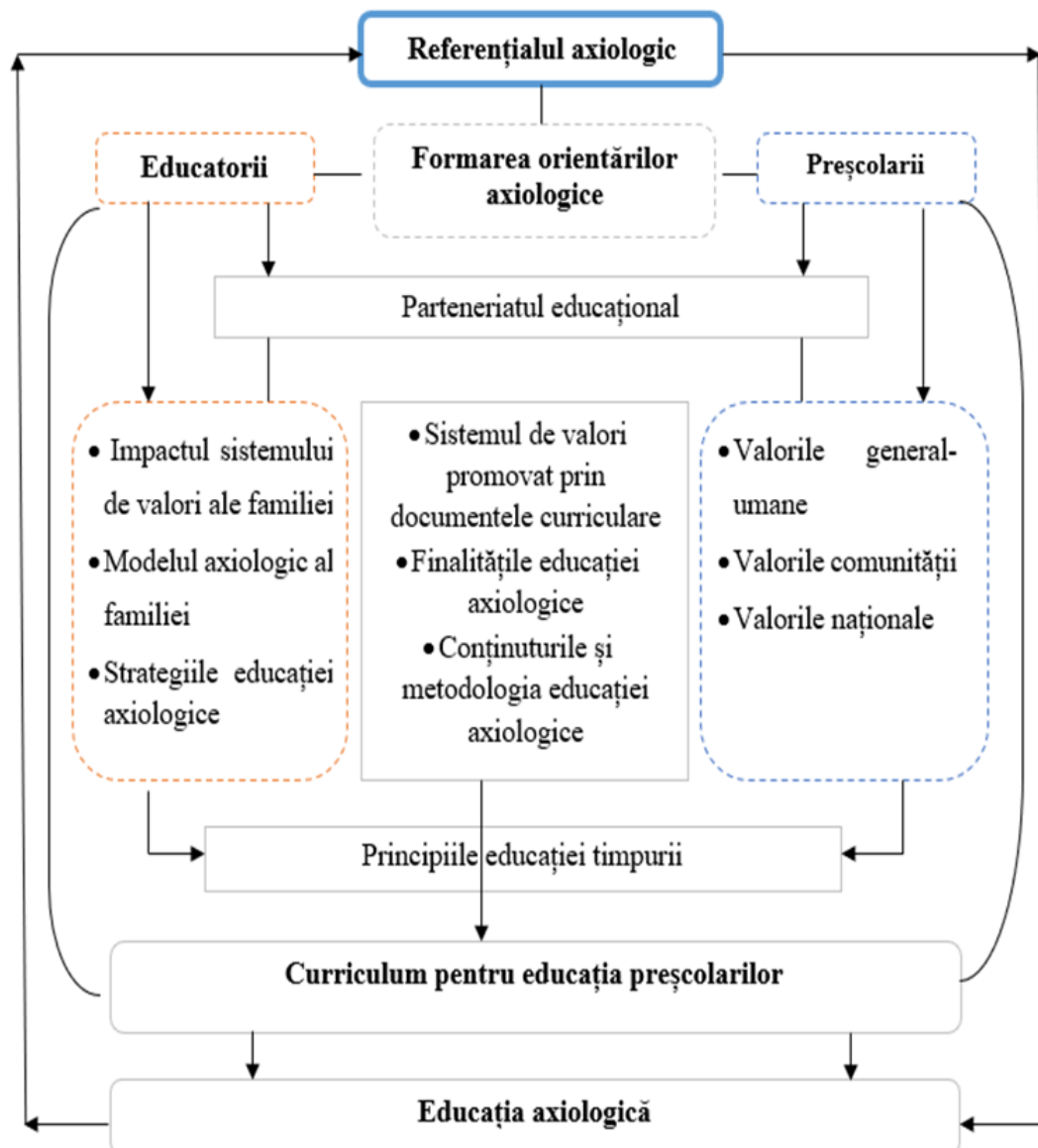
- stabilirea obiectivelor de atins prin intermediul parteneriatului și a activităților ce urmează a fi organizate;
- identificarea intereselor instituției de învățământ din perspectiva rezultatelor vizate;
- vizitarea și identificarea instituțiilor/organizațiilor/persoanelor care pot fi atrase către școală (potențiali parteneri);
- stabilirea intereselor potențialului parteneriatului pentru care ar putea fi cointerestat;

- clarificarea strategiei de comunicare cu accent pe promovarea beneficiilor educației pentru toți actorii educaționali (potențiali parteneri);
- comunicarea, negocierea pentru stabilirea rolurilor și a contribuției fiecărei părți;
- identificarea potențialelor riscuri și formularea de măsuri ameliorative [7].

Abordarea curriculară a educației axiologice implică analiza pertinentă a demersului pedagogic orientat spre realizarea prevederilor curriculare, proiectat în baza principiilor educației timpurii, arată specificul educației de neconceput în afara valorilor. Astfel, educația axiologică abordează valorile pozitive și negative și prescrie valorile pozitive în educația copiilor.

La baza conceperii pedagogice a *Modelului educației axiologice la preșcolari* au stat *principiile ce asigură valorificarea* sistemului axiologic al educației în Republica Moldova: universalitatea valorilor antrenate și caracterul specific național, determinismul reciproc al valorilor antrenate de sistemul educațional, corelarea tendințelor general-umane în potențializarea valorilor cu cele ale națiunii, grupului etnic/social/ și ale educatului, caracterul deschis al sistemului către macro/microsistemele axiologice (problemele lumii contemporane, conceptul modern de educație și învățământ, problemele etnice etc.), autenticitatea sistemului, temeinicia teoretică a modelului axiologic al educației și învățământului, dezvoltarea continuă în sisteme practice de valori (Fig.1).

Fig. 1. Un posibil model al educației axiologice la preșcolari.

Analiza teoretică nu poate fi neglijată în afara explicației esenței valorilor negative/nonvalorilor, deoarece doar astfel poate fi evidențiată relevanța valorilor pozitive [6, p. 117]. Principiile educației timpurii rezultă din valorile care nu pot fi identificate cu nevoile, propensiunile și trebuințele. Acestea apar ca o reprezentare pe plan cognitiv a nevoilor și, la nivel individual, ca o sinteză a trebuințelor personale adaptate la cele sociale. Eul simte tendința de a nega, de a nu recunoaște propensiunile, însă valorile nu sunt niciodată negate de eu. Spre deosebire de nevoi și propensiuni, valorile sunt proprii omului. Platon susține ideea că prin iubire (eros) omul poate atinge valorile ideale precum Binele, Adevărul, Frumosul, Dreptatea, valori care generează în om acțiuni bune, drepte, frumoase. Ca și Aristotel, Platon a susținut ideea că, pentru a fi cu adevărat realizați, oamenii trebuie să posede toate virtuțile morale [*Ibidem*].

În ceea ce privește raportul valoare/ atitudine, dintr-o perspectivă preponderent macro-socioculturală, valorile apar ca date obiective, supraindividuale, ca fapte sociale. În acest fel, putem vorbi despre atitudinea față de valori, așa cum vorbim despre atitudinea față de școală, părinți, biserică sau față de alte componente ale mediului înconjurător. Astfel diferența noțională dintre valoare și atitudine e clară, prima reprezentând obiectul atitudinii, iar cea de-a doua reacțiile, pozițiile indivizilor. Acesta este însă doar un nivel al relației dintre valoare și atitudine. Dacă privim valorile ca principii interiorizate despre dezirabil, încapsulate în structura personalității, atunci distanța dintre subiectiv (reacție atitudinală) și exterior (valoare obiectivă) dispăre, delimitarea atitudine/valoare devenind mai greu de realizat [6].

Astfel, putem menționa că valorile nu se manifestă la modul general, ci primesc consistență în diferite cadre particulare, devinind operaționale atunci, când se concretizează în obiective, fapte, structuri reale, tangibile și manipulate de om. Este înțeles că și la nivelul practicilor educative se structurează situații multiple de manifestare a valorilor, de ierarhizare, de valorizare sau de alegere. A face educație înseamnă a acționa în numele unor exigențe valorizatoare, care imprimă o anumită structură și funcționalitate a demersului educativ. Actorii implicați în acest proces sunt puși în fața unor alternative procedurale, situaționale, de selectare a anumitor conținuturi, de orientare în multitudinea de oferte, posibilități, cerințe. „A învăța, spune Oliver Reboyl, presupune a te elibera de ignoranță, de incertitudine, de stângăcie, de incompetență, de orbire; înseamnă a ajunge să faci mai bine, să înțelegi mai bine. Or, când spui „mai bine”, „zici valoare”. Întreaga educație, după unii autori, reprezintă o valoare prin ea însăși, întrucât „ajută la dezvoltarea conștiinței valorilor vieții și creează o formă de fericire umană”. Educația este o valoare-mijloc ce facilitează orientarea către valori-scop. Misiunea educației este de a dezvolta forța interioară a omului care se bazează pe rațiune. Educația trebuie să răspundă la întrebarea cum putem să conducem oamenii înspre scopuri bune prin cele mai bune mijloace [9].

Partenereatul educațional implică, în acest context, definirea valorii educaționale. Autorul C. Cucuș în lucrările sale explică, „valorile educaționale constituie acel raport optim, de adecvație, dintre mijlocul (forma, condiție) de realizare a educației și finalitatea (ținta) acesteia- formarea individului pentru umanitate. Orice opțiune, care facilitează o punere în concordanță a celor două componente educaționale interne (mijloace și scopuri), dar care se armonizează și cu exigențele valorice externe (ale spațiului socio-cultural etc) este în mod inerent și o valoare educațională” [6]. Valoarea educațională desemnează dezirabilul, ceea ce urmează a fi asimilat, materializat, contextualizat, care trebuie să se refere la ceea ce trebuie să fie. Valoarea educațională nu este o reflectare a realului educațional, ci poziționare față de o anumită exterioritate, discutare, refuz al acesteia în numele unor alternative [14]. Este mai mult un proiect în fața unei realități neîmplinite. Emergența unei valori presupune o anumită absență sau o carență existențială.

În fond, o valoare derivă dintr-un anumit context, nu este dată, ci se face. Eticheta de valoare nu este pusă apriori pe un comportament sau pe o situație, ci se naște în spațiul dezirabilității și necesității, în împrejurări bine determinate. O lecție nu este valoroasă doar pentru faptul că o serie de metode sau artificii procedurale sunt în sine valoroase ori că nu au fost impecabil transpuse didactic. O lecție devine valoroasă atunci, când coordonările dintre microsecvențele acesteia sunt judicioase și inspirate, iar articulațiile realizate între elementele lecției (obiective, conținuturi, metodologie, forme de organizare etc) sunt congruente și au eficiență. Valoarea nu este o însumare de elemente valoroase disparate, ci o procesualitate „de gradul doi”, care se decantează la nivelul optimei combinări, conjugări, alternări, întemeieri, resemnificări. Sistemul orientărilor valorice este cea mai importantă caracteristică a personalității și un indicator al formării acesteia.

Gradul de dezvoltare a orientărilor valorice, caracteristicile și formarea acestora ne permit să judecăm despre nivelul dezvoltării personale, a cărui integritate și stabilitate acționează în calitate de durabilitatea orientărilor sale valorice [10].

Educația copiilor este centrată pe promovarea valorilor, începând cu cele general-umane, naționale și, desigur, finalizând cu formarea priorităților valorice personale. Aceste trei poziții ne orientează spre cunoașterea particularităților de vârstă și a celor individual-tipologice [15].

Începând cu vârsta fragedă, educația axiologică se realizează în contextul celei familiale și se contopește cu aceasta. Atât educația axiologică, cât și cea familială se desfășoară pe un traseu principal, care îmbină formarea conștiinței axiologice și formarea comportamentului axiologic [11]. *Conștiința axiologică* asigură cunoașterea și înțelegerea valorilor, raportarea cunoștințelor și valorilor asimilate la realitatea înconjurătoare. Condiția unei bune educații și valorizării a copilului vizează consolidarea achizițiilor valorice în comportamente, deprinderi pozitive și virtuți personale, inclusiv dezvoltarea capacităților de analiză reflexivă a evenimentelor din jur și viața personală.

Valorile nu sunt unități finale în coordonarea comportamentului uman, ci sunt ansamblul intereselor edificate pe nevoile sociale și necesitățile biologice ale oamenilor. În acest alineat am văzut că relația valoare-normă-comportament nu este o legătură unidirecțională, ci se poate concepe ca un sistem deschis autoreglabil în care feed-back-ul dinspre comportament spre normă are rolul de a raționaliza existența [13].

În **concluzie**, interpretările științifice ale formării orientărilor valorice la preșcolari descriu reprezentările valorice în procesul de dezvoltare a personalității. Confirmarea impactului semnificativ al mediului social asupra potențialului individual al procesului de formare a orientărilor valorice este foarte important pentru învățarea socială a valorilor în spațiul comunicării sociale. Orientările valorice au devenit obiectul transmiterii experienței sociale și individuale, servind ca un mecanism esențial în procesul de autoreglementare a sistemelor de diferite niveluri – de la individ la societate. Concordanța dintre sistemul de valori și comportamentele valorice ale preșcolarilor suscită permanent interesul autorilor. Problema divergențelor atitudine-comportament rămâne totuși o problemă. În contextul provocărilor contemporane direcțiile educației axiologice se referă la: valorificarea complexă a parteneriatului educațional, formarea educatorilor pentru planificarea și realizarea educației axiologice, proiectarea educației axiologice și crearea condițiilor pedagogice favorabile educației axiologice. În această ordine de idei modelul ilustrat în figura 1 arată procesualitatea demersului educației axiologice în instituțiile de învățământ preșcolar.

Referințe:

1. ALBU, E. Manifestări tipice ale devierilor de comportament la elevii preadolescenței. Prevenire și terapie. București: Aramis, 2002.
2. BADER, K. Axiology and the Dualism of Practical Reason. In: HIROSE, I., OLSON, J. (eds). *Oxford Handbook of Value Theory*. Oxford University Press 2015, p. 175-205.
3. BALAJ, M. et al. Parental Education and Inequalities in Child Mortality: a global systematic review and meta-analysis. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)00534-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)00534-1) (accesed on June 10, 2021).
4. BRAGHIȘ, M. Parteneriatul școală-familie-comunitate în treapta învățământului primar. Ghid metodologic. Chișinău: CEP USM, 2013, 188 p.
5. COJOCARU, Ș., COJOCARU, D. Educația parentală în România. București, 2011, 63 p. <https://www.unicef.org/romania/media/816/file/Educa%C8%9Bie%20parental%C4%83%20%C3%AE%20Rom%C3%A2nia.pdf>
6. CUCOȘ C. Pedagogie și axiologie. București: E.D.P., 1995.
7. CUZNEȚOV, L. Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei. Chișinău: Primex com, 2015, 488 p.
8. GURYAN, J., HURST, E., KEARNEY, M. Parental Education and Parental Time with Children. In: *Journal of Economic Perspectives*. 2008, 22(3), pp. 23-46. <https://doi.org/10.1257/jep.22.3.23>
9. JOARZĂ, M. Educație pentru valori. Programă opțională, 2019-2020. <http://www.isjsb.ro/d2019/optional%20Educatie%20pentru%20valori.pdf>
10. PALADI, O. Orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței: Abordări teoretice. Chișinău: Print- Caro SRL, 2021, 261 p.

11. PÎSLARU, VI. Principiul pozitiv al educației. Chișinău: Civitas, 2003, 320 p.
12. REBOUL, O. Les valeurs de l' education. Paris: PUF, 1992.
13. SÂRBU, T. Etica: valori și virtuți morale. Iași: Editura Societății Academice „Matei Teiu Botez”, 2005, 263 p.
14. SCHEAU, I. Educația din perspectiva valorilor. Tom III. Summa theological. Cluj-Napoca: Ed. Eikon, 2013.
15. SILISTRARU, N. *Etnopedagogie și educație*. Monografie. Chișinău: CEP UST, 2019, 407 p.

Date despre autor:

Ionela MEIROȘU, doctorandă, Școala doctorală „Științe ale educației”, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

E-mail: aduionela64@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1712-3600

Prezentat la 01.03.2023